

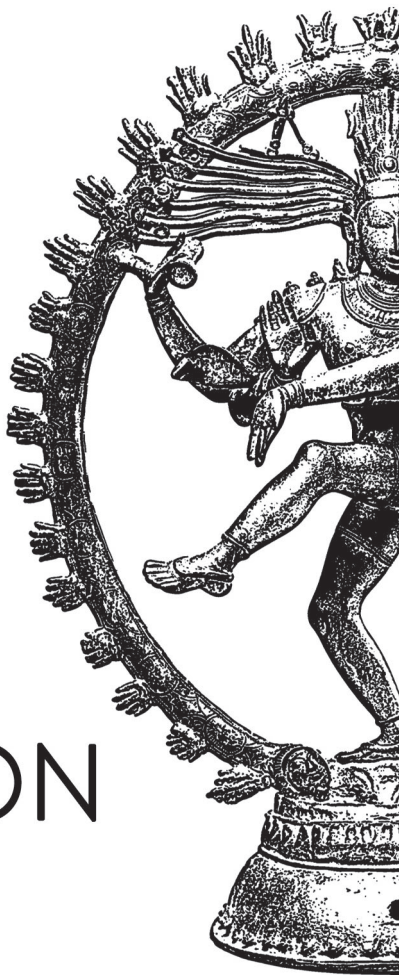

RENÉ
GUÉNÓN

KRÍZA
MODERNÉHO
SVETA

EUROPA

RENÉ GUÉNÓN

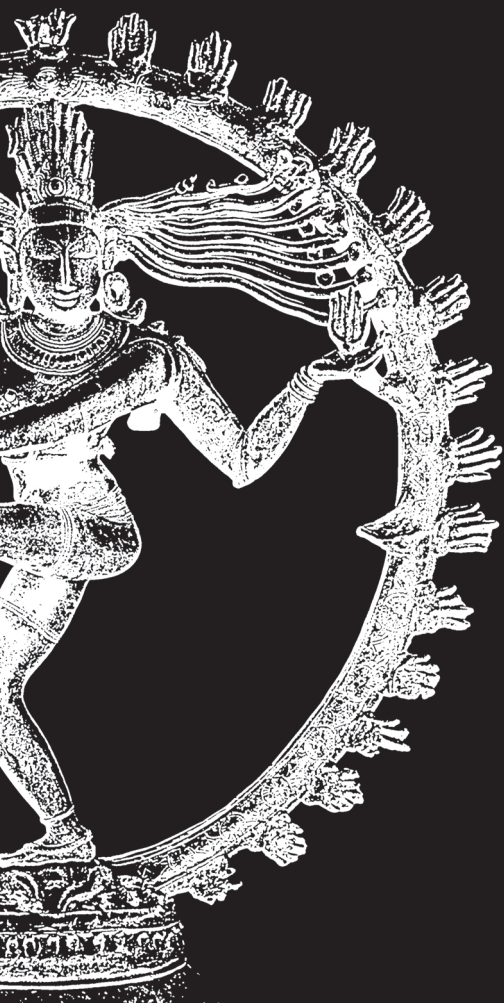

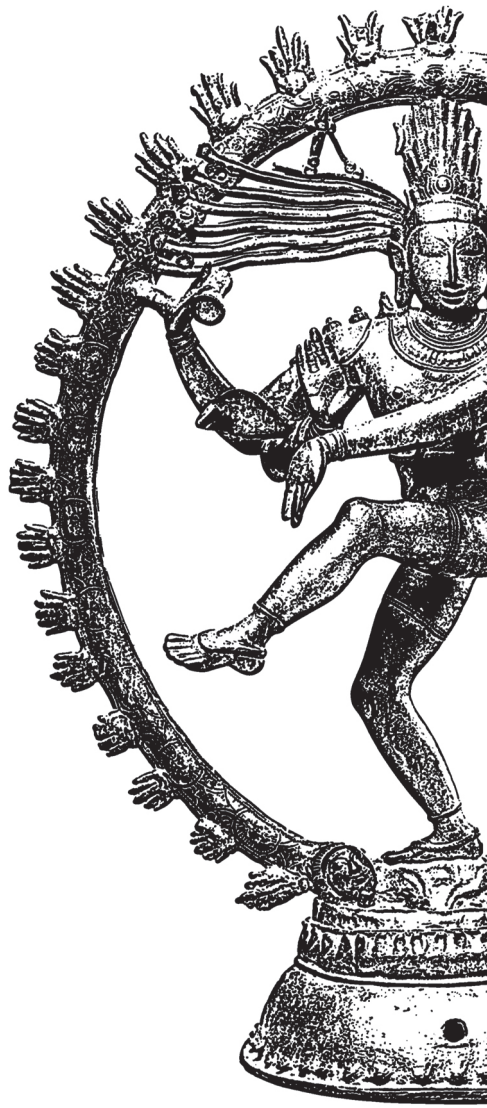
EUROPA

Vydanie publikácie z verejných zdrojov
podporil Fond na podporu umenia.

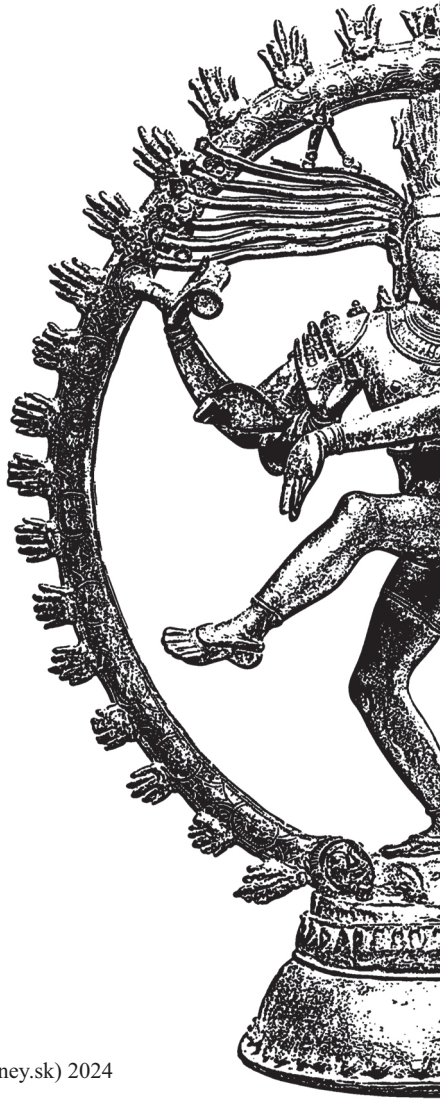
u. fond
na podporu
umenia

Preklad vznikol s podporou
Literárneho fondu.

српска
реиниш
Zväzok 5

René Guénon *Kríza moderného sveta*

Preklad © Andrej Záthurecký 2024

Redakčná úprava © Martin Plch 2024

Návrh prebalu a grafická úprava

© Martin Vrabec 2024 **bee&honey**

Sadzba © Milan Beladič (www.beeandhoney.sk) 2024

Ako piaty zväzok edície Sophia Perennis

vydalo © Vydavateľstvo Európa, s.r.o. 2024

Prvé slovenské vydanie

www.vydavatelstvo-europa.sk

ISBN 978-80-8237-033-4

KRÍZA
MODERNÉHO
SVETA

OBSAH

Úvodná poznámka prekladateľa	9
Kríza moderného sveta	19
Predhovor	21
I. Temný vek	27
II. Protiklad Východu a Západu	40
III. Poznanie a konanie	50
IV. Svätá veda a profánna veda	60
V. Individualizmus	72
VI. Spoločenský chaos	85
VII. Civilizácia sústredená na hmotu	95
VIII. Západná invázia	110
IX. Niekoľko myšlienok na záver	119
Východná metafyzika	129
Dodatok	147
Jean Borella: Ku knihe <i>Kríza moderného sveta</i>	149

ÚVODNÁ POZNÁMKA PREKLADATEĽA

V roku 2027 uplynie sto rokov od vydania najznámejšej knihy Reného Guénona (1886-1951), ktorej slovenský preklad držíte v rukách. *Kríza moderného sveta* bola po knihe *Východ a Západ* druhou z trojice autorových kníh zaoberajúcich sa kritikou moderného sveta;¹ oveľa neskôr, v roku 1945, vyšla posledná, najrozsiahlejšia a najdôkladnejšia z tejto trojice, niekedy považovaná za vôbec najdôležitejšie Guénonovo dielo, *Vláda kvantity a znamenia časov*, ktorú vydavateľstvo Európa vydalo v našom preklade v roku 2022. Podotknime spolu so Jeanom Borellom, autorom textu uverejneného na konci tohto zväzku, že v čase vydania Guénonovej *Krízy moderného sveta* uvažovali o otázkach charakteru aktuálneho vývojového momentu západnej civilizácie aj viacerí ďalší autori. V roku 1926 vydal André Malraux *Pokušenie Západu* a Nikolaj Berďajev *Nový stredovek*, Sigmund Freud uverejnil v roku 1928 *Nespokojnosť v kultúre*, Paul Valéry v roku 1931 *Pohľady na súčasný svet* a napokon Edmund Husserl v roku 1935 *Krízu európskych vied a transcendentálnu fenomenológiu*. Guénonov rámec sa však od ostatných autorov podstatne odlišuje: jeho pohľad je pevne zasadený do perspektívy východnej metafyziky a zreteľne vychádza z jej transcendentných a kozmologických princípov. Tento rámec ostáva nezmenený v celom korpuse Guénonovho diela, ktorý iný *perennialistický* filozof, Frithjof Schuon (1907-1998),² rozdelil do štyroch okruhov: metafyzická náuka, tradičné princípy, symbolika, kritika moderného sveta. Na javy, ktoré sú predmetom Guénonovho záujmu, náš autor nazerá predovšetkým z *vertikálneho* hľadiska princípov, ktoré mu poskytujú starobylé východné metafyzické koncepcie, každé *horizontálne* filozofické či

1 Kniha *Východ a Západ* (franc. *Orient et Occident*) vyšla po prvýkrát v roku 1924. Z uvedenej trojice Guénonových kníh zaoberajúcich sa kritikou moderného sveta je táto prvá kniha považovaná za najslabšiu, hoci obsahuje viaceré podstatné tézy, ktoré Guénon neskôr rozvinul v iných dielach. Pozri k tomu aj text Jeana Borellu uvedený na konci tejto knihy.

Všetky poznámky v knihe, ktoré nie sú označené ako poznámky prekladateľa, sú poznámkami autorov, teda Reného Guénona, resp. Jeana Borellu. (*Pozn. prekl.*)

2 Dovoľujeme si čitateľa upozorniť na náš preklad knihy Frithjofa Schuona *O transcendentnej jednote náboženstiev*, Európa, Bratislava 2020. (*Pozn. prekl.*)

sociologické hľadisko je pre neho vedľajšie.³ Z perspektívy východnej metafyziky je stav ľudského individuálneho i spoločenského vedomia úzko previazaný s konkrétnym momentom kozmického cyklu; to znamená, že subjektovo-objektový nexus tvorí v skutočnosti nedeliteľný celok: medzi narušeným, poškodeným, znehodnoteným ľudským vedomím a narušeným, poškodeným, znehodnoteným prostredím, v ktorom človek žije, je obojsmerný vzťah. Iste, ako Guénon podotýka hneď v úvode textu *Východná metafyzika*, ktorého preklad sme takisto zaradili do tohto zväzku, pravda je jedna, takže aj metafyzika je v skutočnosti jedna a zaobíde sa napokon bez prívlastkov ako východná či západná. Tieto metafyzické princípy nie sú v skutočnosti o nič viac „východné“ ako „západné“ a použitie tohto prívlastku sa dá ospravedlniť iba skutočnosťou, že moderný Západ už dávno stratil ich poznanie, zavrhol a poprel ich.

* * *

Ak by bol čitateľ Guénonovej knihy v pokušení hľadať akúkoľvek okamžitú úľavu, akékoľvek jednoduché východisko z čoraz komplexnejšieho diania v ľudskej pospolitosti aj v prírode,⁴ mal by mať na pamäti, že autorom diagnostikovaná „choroba moderného sveta“, čiže „choroba“, ktorou je – povedané bez okolov – samotné jestvovanie moderného sveta a ktorá je na základe univerzálnych cyklických zákonitostí nevyhnutným vývojovým momentom, nemôže byť „vyliečená“ nijakou instantnou „medicínou“. Toto pochopenie je kľúčové a práve ono vari predsa len môže priniesť akú-takú úľavu. Preto nijaké vzývanie návratu k tradíciám, návratu, ktorý je napokon iba „mumifikáciou“ či „skanzenizáciou“ istých vybraných zvyklostí a postojov, často v celkom triviálnych vrstvách každodennosti, nedokáže ponúknuť ani len náznak možnej odpovede na výzvy vyvierajúce z hĺbky krízy,

3 Použitie terminológie vertikálny/horizontálny je vyjadrením Guénonovej perspektívy: v prípade uplatnenia transcendentných metafyzických princípov ide o prekročenie bežnej úrovne ľudského sveta, čiže o vertikálnosť; v prípade toho, čo Guénon označuje za profánne vedy, ktoré s týmito princípmi nepracujú, ide aj v prípade formulovania vedeckých zovšeobecnení alebo zákonitostí stále iba o úroveň horizontálnosti. (Pozn. prekl.)

4 Pokiaľ ide o prírodu, hovorí sa o klimatickej zmene, klimatickej katastrofe, globálnom otepľovaní, dezertifikácii, topení ľadovcov a zvyšovaní hladiny morí, o hrozbe zmien oceánskych prúdov a podobne. (Pozn. prekl.)

ktorá sa formovala po stáročia, ak nie tisícročia. Čitateľ musí mať totiž na pamäti, že pod „tradíciou“ či „Tradíciou“ má René Guénon na mysli základný pojem *perennialistov*: náhľad založený na metafyzickom Poznaní/Realizácii Pravdy;⁵ pod „tradičným“ sa teda vôbec nemyslí niečo ľudsky tradované. Práve sprostredkovanie uvedeného Poznania Pravdy je pre *perennialistov* jedinou veličinou, ktorá si zaslúži byť označovaná ako Tradícia. Ako Tradíciu je preto možné označiť iba to, čo v sebe nesie nadľudský prvok spätý s týmto metafyzickým Poznaním. Zdôrazňujeme, že aj adjektívum „tradičný“ (či už u Guénona, alebo v súvisiacom texte Jeana Borellu) má význam „opierajúci sa, vychádzajúci z takto chápanej Tradície“. Napr. Borellom použité spojenie „tradičný svet“, „tradičná civilizácia“ sa týka toho, čo má svoj zdroj a je charakterizované prítomnosťou práve takto chápanej Tradície.⁶

Rozbúrený oceán prítomného času sa mohutne vzdúva a táto búrka vyplavuje všetko usadené a potlačené. Príbytkom skutočného Poznania je hĺbka a iba z nej môže vyjsť hojivý Spev utišujúci besnenie. To zároveň znamená, že nijaké ľudské skúsenosti, ktoré boli medzičasom nadobudnuté, nebude možné potlačiť, poprieť, odsunúť bokom či prehliadať, ale všetky budú musieť byť začlenené do konečného výsledku. Táto poznámka je dôležitá najmä preto, lebo rôzne tzv. tradicionalistické ideové či politické prúdy, ktoré nepracujú s uvedeným *perennialistickým* prístupom k Tradícii, majú exkluzivistický či proskriptívny postoj k určitým prvkom ľudskej skúsenosti, ktoré v nej podľa ich presvedčenia nemajú mať miesto. Nejde nám tu o obhajobu čohokoľvek, ale o prosté konštatovanie, že skutočné Poznanie ukotvené v Pravde je schopné vstrebať, integrovať akékoľvek prvky ľudskej skúsenosti, keďže aj to, čo je úpadkové, scestné, pokrivené *jasne* chápe v jeho vzťahu k zakladajúcej Skutočnosti.

* * *

Radi by sme zdôraznili heuristickú hodnotu Guénonových diel. Napriek pomerne zastaranej syntaxi, napriek štýlu, ktorému nepochybne chýba literárna príťažlivosť, tieto diela sprostredkujú idey,

5 Guénon o tejto možnosti, ktorá je civilizačne prítomná na Východe, píše aj v texte *Východná metafyzika*, ktorý je súčasťou nášho prekladu. (Pozn. prekl.)

6 Guénon sa tomuto bodu venuje najmä v kapitole II. svojej knihy. (Pozn. prekl.)

ktoré môžu byť pre čitateľa navyknutého pohybovať sa v mentálnom univerze vybudovanom práve na tých základoch, ktoré Guénon celkom odmieta, prekvapujúce, ba až zarážajúce, pôsobiace ako z iného času a iného sveta. A skutočne to tak je. Moderné idey neustáleho pokroku a nadradenosti Západu sú odmietnuté ako modly, falošné presvedčenia nezakladajúce sa na pravde a už vôbec nie na Pravde. Iste, technologická prevaha Západu bola nesporná a ako všetko v tomto svete má dve strany: ľudia zostrojili nielen jadrové zbrane, ale vytvorili aj nukleárnu medicínu alebo – ďalej od Guénonovej doby a bližšie k nám – ekonomická globalizácia viedla k nebývalej a otrasnej exploatacii prírodných zdrojov, ale súčasne umožnila stovkám miliónov ľudí vymaniť sa z extrémnej chudoby atď. Guénon však naprieč celým svojim dielom neúnavne poukazuje na to, že veľa storočí trvajúci proces zavrhnutia vyššieho Princípu, proces, ktorý – ako o tom hovorí aj v *Kríze moderného sveta* – je totožný s humanizmom a zároveň je procesom postupnej desakralizácie a profanizácie (opäť: subjektovo-objektový nexus tvorí nedeliteľný celok, takže desakralizácia a profanizácia zasahujú ľudskú existenciu rovnako ako prírodu či životné prostredie človeka), že teda tento proces nakoniec vyúsťuje nielen do biologickej redukcie ľudskej existencie, ale do „inverzie“, zvratu, ktorého jednou z podôb je nasmerovanie ľudských tvorivých schopností na kreovanie technológií anihilujúcich samotnú túto existenciu. Týmito poškodzujúcimi a zničujúcimi technológiami pritom nie sú len samotné zbrane, ktorých deštruktívny účel je zrejmy. Spletitá dialektika moderného života a jeho výtvorov spôsobuje, že aj postupy a technológie určené na zachovanie a podporu života v konečnom dôsledku vedú k jeho ničeniu. Môžeme si spomenúť napríklad na rozvoj intenzívneho, chemicky podporeného poľnohospodárstva či potravinárskeho priemyslu, ktorých dôsledkom je zvýšený výskyt onkologických ochorení u poľnohospodárov, s ktorým zápasia niektoré krajiny, a tiež neustále sa zvyšujúci výskyt rôznych alergií a civilizačných ochorení u konzumentov;⁷ alebo na prudký rast objemov leteckej dopravy spôsobený nárastom životnej úrovne stoviek miliónov ľudí, ktorý má množstvo negatívnych dôsledkov pre životné prostredie. Povedané celkom zjednodušene: zvyšovanie životnej úrovne v istých

7 Napríklad vo Francúzsku je oboje už niekoľko rokov horúcou témou verejných diskusií. (Pozn. prekl.)

smeroch vedie k jej znižovaniu v iných smeroch. Na túto zákonitosť upozorňuje slovami blízskymi zároveň Renému Guénonovi a budhizmu indický mudrc svámí Vivékánanda (1863-1902), žiak veľkého Šrí Rámakrišnu (1836-1886): „Tento svet navždy ostane týmto svetom. Je to kruté, nevidím však z toho východisko. Pozemská strasť je ako chronický reumatizmus; keď sa ho zbavíte v jednej časti tela, presťahuje sa do druhej. Robte, čo chcete, vždy tu bude. Prv ľudia žili v lesoch a navzájom sa požírali; dnes sa síce nepožierajú, zato sa vykorisťujú a okrádajú. Nie je v tom v skutočnosti nijaký veľký pokrok. To, čomu sa hovorí pokrok, je iba znásobením chtivosti. Ak je niečo, čo je mi nad slnko jasné, je to poznanie, že chtivosť plodí všetky strasti; sme ako žobráci, ktorí neprestajne o niečo škemrajú a nedokážu na nič hľadiť bez vlastnickej túžby; stále chceme viac a viac. Keď sa schopnosť uspokojovať naše túžby aritmeticky zvýši, v rovnakom pomere sa zvýši aj sila chtivosti. Pomer medzi slasťou a strasťou je v tomto svete prinajmenej vyrovnaný. Keď sa na hladine oceánu zdvihne vlna, na inom mieste sa vytvorí priehľbeň. Ak sa pri jednom pristaví šťastena, druhého, napríklad zvia, postihne nešťastie. Ľuďom sa na zemi darí, je ich viac a majú na zemi väčší životný priestor; vyhubili však už veľa živočíšnych druhov a aj na ďalšie čaká neblahý osud, keďže človek zaberá ich miesto. Ako potom môžeme tvrdiť, že šťastie narastá? Silnejší požíra slabšieho, myslíte si však, že silnejší tým dospeje k spokojnosti?“⁸ „Môžeme iba prehadzovať loptu z jedného miesta na druhé. Keď sa nám podarí zbaviť sa fyzickej bolesti, objaví sa bolesť duševná. (...) Nemôžeme tomuto svetu dodať nijakú ďalšiu porciu šťastia, a rovnako ani bolesti. Súčet radosti a bolesti bude na tomto svete stále rovnaký.“⁹

Teda znova: subjektovo-objektový nexus tvorí nedeliteľný celok a všeobecná mentalita prehliadajúca, popierajúca či neznalá tohto faktu vytvára civilizáciu založenú na márnom pokuse tento nexus rozseknúť a postulovať nezávislý, oddelený subjekt, ktorý si na základe vlastných predstáv a domnelých potrieb vytvorí svoje prostredie. Toto nakoniec vedie k „úspešnej“ deštrukcii obidvoch prvkov. V priebehu tohto procesu sa obidva prvky od seba čoraz viac vzdalujú, až kým ich vzdialenosť nedosiahne kritickú mieru,

8 Svámí Vivékánanda, *Čtyři knihy o józe*, preklad a edičná úprava Michal Šubrt, Fontána, Olomouc 2006, s. 128-129 (prekladáme z češtiny). (Pozn. prekl.)

9 *Tamže*, s. 317. (Pozn. prekl.)

ktorá je pre oba zničujúca. Môžeme tu citovať sarkastické slová zenového filozofa D. T. Suzukiho (1870-1966), ktoré vyslovil pred svojimi priateľmi, spisovateľom a komparatívnym mytológom Josephom Campbellom (1904-1987) a tvorcom hlbinej psychológie Carlom Gustavom Jungom (1875-1961). Hoci sa Suzukiho slová týkali kresťanského svetonázoru, výstižne vyjadrujú vyššie zmieňovaný metafyzický a civilizačný pokus eliminovať nedeliteľnosť subjektovo-objektovej väzby: „Boh proti človeku; človek proti Bohu. Človek proti prírode; príroda proti človeku. Príroda proti Bohu; Boh proti prírode. Aké zábavné náboženstvo!“ Ďalší krok je potom snahou o rozklad, redukciu samotného biologického života – samozrejme, prezentovanú ako „oslobodenie sa“ od determinizmu biológie –, takže kruh sa napokon celkom uzatvára: ľudská existencia odrezaná od vyššieho Princípu sa stáva neudržateľnou a neúnosnou a ako „východisko“ sa núka jej úplné *odcudzenie*, čiže jej rozpustenie vo vlastných výtvoroch. Pred subjektom zbaveným transcencie, vyznávajúcim Guénonom predpovedanú „spiritualitu naruby“ a technologicky „oslobodeným“ od spoločenských, historických a biologických determinácií, sa otvára konečná možnosť: sebazničenie.¹⁰

* * *

10 Prvá časť či fáza protitradičného pôsobenia bola podľa Guénona spojená so vznikom racionalizmu a materialistickej vedy; ich predbežným predpokladom bolo niekoľko storočí trvajúce formovanie zodpovedajúcej mentality, tá neskôr umožnila ich vznik a dominanciu. V druhej časti tohto pôsobenia dochádza k ústupu či oslabeniu materializmu (nie praktického materializmu ľudí, ale materializmu ako teoretického východiska), tento pohyb je však spojený s ešte hlbším úpadkom: „Táto druhá časť protitradičného pôsobenia mala smerovať už nie k *solidifikácii*, ale k *rozpusteniu*. (...) Potom, ako bol fyzický svet čo najúplnejšie uzavretý a celkom sa znemožnilo obnovenie spojenia s vyššími oblasťami, bolo potrebné sprístupniť ho zdola, aby doňho mohli preniknúť rozpúšťajúce a ničivé sily nižšej jemnomotnej oblasti. Vypustenie týchto síl a ich aktivovanie, aby zavřili úpadok nášho sveta a skutočne ho priviedli ku konečnému rozpusteniu, predstavuje onú druhú časť alebo fázu (...).“ (René Guénon, *Vláda kvantity a znamenia časov*, preklad Andrej Záthurecký, Európa, Bratislava 2022, s. 165-166); „Prvá z dvoch fáz, ktoré sme odlišili v protitradičnom pôsobení, predstavuje jednoduché dielo úpadku či scestia, ktorého vlastným vyústením je úplný a najhrubší materializmus. Pokiaľ ide o druhú fázu, tá sa dá bližšie charakterizovať ako dielo rozvratu (práve k nemu priamejšie smeruje), ktoré má viesť k utvoreniu toho, čo sme už prv nazvali ‚spiritualitou naruby‘.“ (*tamže*, s. 170). (*Pozn. prekl.*)